

Autorių teisės ir plagiato prevencija

Kauno technologijos universiteto biblioteka
biblioteka@ktu.lt

Tikslas

- sužinoti kas yra intelektinė nuosavybė;
- susipažinti su autorių teisių reikalavimais;
- susipažinti su CC licencijomis;
- išaiškinti plagiato sąvoką ir būdus jo išvengti.

Intelektinė nuosavybė (IN)

Intelektinė nuosavybė (angl. *intellectual property*) – teisinis terminas, nagrinėjantis klausimus susijusius su proto (intelektu, mąstymo, minties) produktu ir yra saugomas įstatymų, kaip ir bet kuri kita nuosavybės forma.

Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija yra pasaulinis intelektinės nuosavybės politikos, paslaugų, informacijos ir bendradarbiavimo forumas:

- ✓ Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacija (PINO) - <https://intelektine.lt/>
- ✓ World Intellectual Property Organisation (WIPO) - <https://www.wipo.int/portal/en/index.html>

Intelektinės nuosavybės tipai

ktu

Intelektinė nuosavybė apima:

- ✓ pramoninės nuosavybės objektus, tokius kaip prekių ženklai, išradimai, dizainai, topografijos, geografinės nuorodos, augalų veislės ir kt., kurie saugomi įregistruoti;
- ✓ autorių teisių objektus, t. y. kūrinis (muzikos, filmų įrašai ir t. t.), kurie saugomi nuo sukūrimo momento (nėra registruojami).

Autorių teisės

Autorių teisės Lietuvoje apibrėžia ir reguliuoja Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas, priimtas 1999 m.

Įstatyme apibrėžta, kad autoriaus kūriniai taikoma apsauga, jei jis yra originalus žmogaus kūrybinės veiklos rezultatas, išreikštas objektyvia forma. Originaliu kūrinys laikomas nepaisant jo meninės ar mokslinės vertės, išraiškos būdo bei formos.

Autorių teisės – tai teisės į autoriaus sukurtą kūrinį.

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.551F0CDE5B64/asr>

Autorių teisių apsaugos ženklas

copyright (angl. *copyright*) – autorių teisės), ©, tarptautinio autorių teisių apsaugos ženklo elementas. Žymimas simboliu, kurį sudaro apskritime arba lenktiniuose skliaustuose įrašyta anglų kalbos žodžio *copyright* (kopijavimo teisė) pirmoji raidė: ©.

Kiti ženklo elementai: autoriaus arba autorių teisių kito subjekto vardas (pavadinimas) ir kūrinio pirmojo leidimo metai.¹

pvz. © Vardenis Pavardenis, 2020

Autorių teisių simbolio nebuvimas nereiškia, kad kūrinio autorių teisės nėra saugomos.

¹ *Visuotinė Lietuvių Enciklopedija*. Prieiga per: <https://www.vle.lt/straipsnis/copyright/>

Autorių teisių objektai

Autorių teisės taikomos:

- ✓ Kūriniam, kurie yra originalus žmogaus kūrybinės veiklos (meno, mokslo ar literatūros) rezultatas.
- ✓ Kūriniam, kurie yra išreikšti objektyvia forma (galima išgirsti, perskaityti, pamatyti).
- ✓ Originaliems kūrybinės veiklos rezultatams, nepaisant jų meninės vertės.

Autorių teisių objektai

Autorių teisės netaikomos:

- ✓ Idėjoms, procesams, koncepcijoms, veiklos metodams, duomenims.
- ✓ Teisės aktams, oficialiems dokumentams.
- ✓ Valstybės simboliams.
- ✓ Informaciniams pranešimams.
- ✓ Liaudies meno kūriniam.

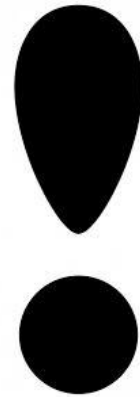

Autorių teisės

Turtinės teisės:

- ✓ Teisė leisti platinti kūrinį.
- ✓ Teisė uždrausti platinti kūrinį.
- ✓ Perduoti ar perduoti teisę į kūrinį kitiems asmenims.

Svarbu! Galioja 70 metų po autoriaus mirties ir gali būti paveldimos.

Neturtinės teisės:

- ✓ Teisė į autoriaus vardą.
- ✓ Autorystės teisė.
- ✓ Teisė į kūrinio neliečiamybę.

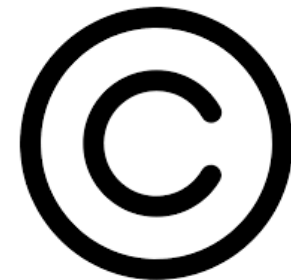
Svarbu! Asmeninės neturtinės teisės priklauso tik autoriui ir negali būti perduotos kitiems asmenims.
Jos yra saugomos neterminuotai, t. y. visą laiką.

Autorių teisės KTU studentams

Turtinės teisės pereina KTU, jei intelektinės nuosavybės objektai sukurti:

- ✓ Studijų metu pagal studijų procesą;
ir
- ✓ Dalyvaujant KTU koordinuojamuose ar vykdomuose moksliniuose projektuose
arba
- ✓ Gavus tiesioginį KTU finansavimą, stipendiją arba atlygį, skirtą IN objekto sukūrimui
arba
- ✓ Reikšmingai pasinaudojus KTU ištekliais.

Svarbu! Asmeninės neturtinės teisės **nepereina KTU**

Kūrybinių bendrijų licencijos (CC)

Kūrybinės bendrijos (angl. *Creative Commons*, CC) - ne pelno organizacija, nustatanti viešinamas licencijų sutartis, kurių pagalba autoriai apibrėžia teisinę savo kūrinių naudojimo tvarką.

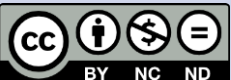
Jų paskirtis:

- ✓ suteikti autoriams galimybę patiems valdyti savo teises į kūrinį;
- ✓ suteikti autorių kūriniams laisvesnį prieinamumą;
- ✓ sukurti aplinką, kurioje kūrybinė medžiaga būtų laisvai naudojama, platinama, laikantis CC licencijose numatytų sąlygų.

CC licencijų tipai²

Licencijos tipas	Aprašymas	Elementai
	CC BY Licencija leidžia platinti, atnaujinti, tobulinti, kurti išvestinius kūrinius net komerciniais tikslais tol, kol nuopelnai priskiriami originalo autoriui. Tai švelniausias sąlygas siūlanti CC licencija.	BY: Autorystė (angl. <i>attribution</i>).
	CC BY-SA Licencija leidžia atnaujinti, tobulinti, kurti išvestinius kūrinius net komerciniais tikslais tol, kol nuopelnai priskiriami originalo autoriui. Išvestinis kūrinys turi būti pažymimas analogiška licencija, kurią numato originalas.	BY: Autorystė (angl. <i>attribution</i>). SA: Dalijimasis (angl. <i>share alike</i>).
	CC BY-NC Licencija leidžia atnaujinti, tobulinti, kurti išvestinius kūrinius originalo pagrindu nekomerciniais tikslais. Nors išvestinių kūrinių autoriai turi nurodyti originalo autorių ir naudotis jo kūriniu nekomerciniais tikslais, jie neprivalo pažymėti išvestinių kūrinių analogiška licencija, kurią numato originalas.	BY: Autorystė (angl. <i>attribution</i>). NC: Nekomerciniai tikslai (angl. <i>noncommercial</i>).

CC licencijų tipai

Licencijos tipas	Aprašymas	Elementai
	CC BY-NC-SA Licencija leidžia atnaujinti, tobulinti, parsisiųsti, kurti išvestinius kūrinius, vertimus originalo pagrindu nekomerciniais tikslais tol, kol nuopelnai priskiriami originalo autoriui ir išvestiniai kūriniai žymimi analogiška licencija, kurią numato originalas. Kadangi išvestiniai kūriniai pažymimi analogiška licencija, kurią numato originalas, jie nebus platinami komerciniais tikslais.	BY: Autorystė (angl. <i>attribution</i>). NC: Nekomerciniai tikslai (angl. <i>noncommercial</i>). SA: Dalijimasis (angl. <i>share alike</i>).
	CC BY-ND Licencija leidžia darbus naudoti komerciniais ir nekomerciniais tikslais tol, kol neatliekama jokių pakeitimų ir nuopelnai priskiriami originalo autoriui. Licencija draudžia kurti išvestinius kūrinius.	BY: Autorystė (angl. <i>attribution</i>). ND: Išvestiniai kūriniai negalimi (angl. <i>no derivative works</i>).
	CC BY-NC-ND Tai griežčiausias sąlygas numatanti CC licencija. Leidžiama tik platinti kūrinius. Dažnai ji vadinama „nemokamos reklamos“ įrankiu, nes leidžia kūrinius tik parsisiųsti ir pasidalyti su kitais tol, kol minimas originalo autorius. Kurti išvestinius kūrinius ar naudoti originalus komerciniais tikslais draudžiama.	BY: Autorystė (angl. <i>attribution</i>). NC: Nekomerciniai tikslai (angl. <i>noncommercial</i>). ND: Išvestiniai kūriniai negalimi (angl. <i>no derivative works</i>).

CC licencijų tipai

Viešasis domenas (viešoji sritis)³

Viešajai sričiai (angl. *public domain*) priskiriami objektai, kurie yra (teisiškai) laisvai prieinami naudoti visuomenei. Pavyzdžiui, atminties institucijos ir švietimo įstaigos valdo daugybę kultūrai, mokslui svarbių eksponatų, į kuriuos autorių teisės ne(be)galioja, į kuriuos visuomenė turi interesą, ir kurie neretai tampa įkvėpimu ir pagrindu tolesniam kultūros ir mokslo vystymuisi.

² *Creative Commons*. Prieiga per: <https://creativecommons.org/>

³ *Skaitmeninio turinio ženklavimo žinynas ir įrankiai*. Prieiga per: <https://cc.lnb.lt/pd-2/>

Edukaciniais tikslais leidžiama kopijuoti

- ✓ 5 % kūrinio;
- ✓ vieną knygos skyrių;
- ✓ vieną mokslinio žurnalo straipsnį;
- ✓ 20 % nedidelės apimties knygos (iki 20 psl.);
- ✓ vieną rinktinės eilėraščių ar apsakymą (iki 10 psl.);
- ✓ vieną A4 formato iliustraciją ar žemėlapią;
- ✓ trumpą muzikos kūrinio ištrauką (ne visą kūrinį ar jo dalį).

Kas draudžiama / leidžiama duomenų bazėse

Vartotojams **leidžiama**:

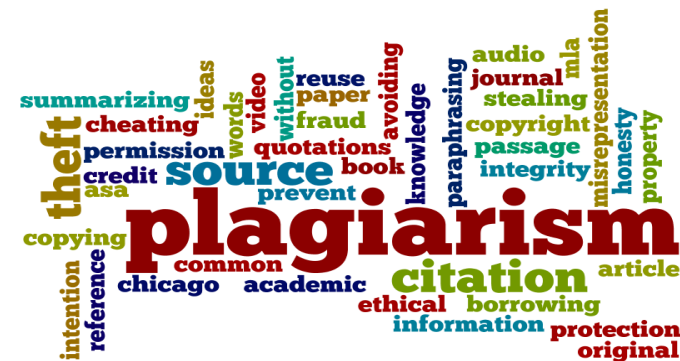
- ✓ Elektroninius išteklius naudoti studijų ir mokslinių tyrimų darbuose nepažeidžiant autorių ir gretutinių teisių įstatymo.
- ✓ Elektroninius išteklius naudoti (atsisiųsti / spausdinti / įsikelti į saugojimo laikmeną) tik asmeninėms reikmėms ir tik nedidelius kiekius. Viršijus leidėjo nustatytą atsisiųstų išteklių kiekį, prieiga pagal vartotojo IP adresą bus blokuojama.

Vartotojams **draudžiama**:

- ✓ Naudoti specializuotą / specialią programinę įrangą (įrankius) automatizuotam informacijos atsisiuntimui ir išsaugojimui kompiuteryje.
- ✓ Informaciją iš prenumeruojamų duomenų bazių įkelti į internetą, perduoti tretiesiems asmenims ar naudoti komerciniais tikslais.

Plagiatas

- ✓ **Plagiatas** – tai svetimo kūrinio ar jo dalies autorystės pasisavinimas, kai naudojamos svetimos tekstas, meno ar muzikos kūrinys be tikslios nuorodos į šaltinį.
- ✓ Plagiatu gali būti laikoma svetimos idėjos, nuomonės, teorijos perteikimas ar perfrazavimas kaip savo.
- ✓ Plagiatu gali būti laikoma neteisingai cituojami šaltiniai.

Specialių programų kūrimas ir naudojimas nuplagijuotiems tekstams atpažinti.

Plagiato prevencija KTU:

- ✓ Akademinės bendruomenės švietimas – biblioteka nuolat organizuoja mokymus ir konsultacijas.
- ✓ Nuo 2022 m. rugsėjo 1 d. į „Moodle“ turi būti įkeliami visi studentų semestro rašto darbai ir, jei darbas parengtas remiantis kitų šaltinių informacija, atliekama jų sutapties (plagiato) patikra (naudojant „Turnitin“).
- ✓ Nuo 2022-09-01 įsigaliojo atnaujintas [Studentų rašto darbų plagiato prevencijos tvarkos aprašas](#).

Rašto darbe netoleruojamas bet kokios apimties plagiatas

Didelės apimties plagiatu rašto darbe laikoma, kai:

- ✓ bendros sutaptys, kurios laikomos plagiatu, su kitais šaltiniais sudaro daugiau kaip 15 proc. viso rašto darbo;
- ✓ sutaptys, kurios laikomos plagiatu, su vienu šaltiniu sudaro daugiau kaip 5 proc. viso rašto darbo.

Rašto darbas gali būti laikomas neoriginaliu studento darbu, jei bendros sutaptys su kitais šaltiniais (nurodant ir (ar) nenurodant šaltinio) sudaro daugiau kaip 30 proc. viso rašto darbo. Tokiu atveju, taikomos šiame Apraše ⁴ nustatytos plagiato fiksavimo procedūros ir akademinės nuobaudos.

⁴ *Studentų rašto darbų plagiato prevencijos tvarkos aprašas*. Prieiga per: Moodle, <https://moodle.ktu.edu/>

Informacijos šaltinių naudojimas

ktu

- ✓ Informacijos šaltinius rašto darbe reikia naudoti etiškai.
- ✓ Būtina pateikti nuorodas į darbe minimus ar cituojamus informacijos šaltinius.
- ✓ Citatas reikia pateikti taip, kad nekiltų abejonių, kur yra rašto darbo autoriaus mintys ir idėjos, o kur yra cituojamas tekstas.

Generatyvinio dirbtinio intelekto etiškas naudojimas

Generatyvinis dirbtinis intelektas (toliau – GDI) – tai dirbtinio intelekto technologija, kuri generuoja įvairių rūšių turinį, įskaitant tekstą, vaizdus, vaizdo ir garso įrašus, sintetinius duomenis.

- ✓ Dėstytojai ir studentai privalo susipažinti su GDI etiško naudojimo principais ir jais vadovautis studijų procese.
- ✓ Dėstytojai ir studentai studijų procese GDI privalo naudoti etiškai, skaidriai ir atsakingai.
- ✓ GDI gali būti naudojamas siekiant papildyti mokymo(si) procesą, padėti lengviau interpretuoti ir suprasti esamą mokymo(si) turinį. GDI gali būti pasitelkiamas kaip papildomas šaltinis ir naudojamas tik kartu su kitais patikimais šaltiniais.
- ✓ GDI sugeneruotas turinys negali būti naudojamas kaip pagrindinis ir (ar) pirminis informacijos šaltinis.

⁵ Generatyvinio dirbtinio intelekto etiško naudojimo Kauno technologijos universiteto studijų procese politika. Patvirtinta KTU rektoriaus 2024 m. sausio 26 d. įsakymu Nr. A-45.

Generatyvinio dirbtinio intelekto etiškas naudojimas

- ✓ Naudojant GDI įrankius ir (ar) jų sugeneruotą turinį, privaloma aiškiai ir atvirai pagal Universitete nustatytus citavimo reikalavimus nurodyti, kuriais įrankiais naudotasi, kuriose pateikiamo turinio dalyse buvo naudotas GDI ir (ar) kokios užklausos buvo pasitelktos.
- ✓ GDI sugeneruotas turinys gali būti neteisingas, netikslus, nepatikimas, pažeidžiantis autorių teises, šališkas ar diskriminuojantis. Prieš naudojant GDI įrankį, rekomenduojama pasitikrinti, ar įrankio teikėjas naudoja duomenis etiškai ir skaidriai. Draudžiama GDI įrankiui pateikti konfidencialią informaciją ar asmens duomenis.
- ✓ Atsakomybę už studijų procese naudojamą GDI sugeneruotą turinį (informacijos ar duomenų tikslumą ir autorių teisių apsaugą) prisiima jį pateikęs Universiteto dėstytojas ar studentas.
- ✓ GDI sugeneruoto turinio pateikimas kaip savo autorinio darbo laikomas akademinės etikos pažeidimu, už kurį taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete nustatytą tvarką.

Autorių teisės ir plagiato prevencija

**Kauno technologijos universiteto biblioteka
biblioteka@ktu.lt**